

Rai, cantar sota pena de mort

"Magrada el rai perquè té molta marxa i és ballable. A més, és la música que escolta el jovent del Magrib". Així s'expressa Omar, un jove marroquí emigrat a Barcelona, sobre la música que més li agrada. Com ell, i abans que Europa se'n assabentés, multitud de joves nord-africans s'han sentit atrets per un ritme i unes melodies que desinhibeixen i parlen de sentiments, de noies i nois formosos, d'alcohol i de sexe..., vaja com la majoria de lletres populars de tot arreu. Precisament per tot això els integristes islàmics algerians han posat els intèrprets de rai en el punt de mira de les pistoles. De moment ja han mort un músic, Cheb Hasni, i un productor, Rachid Baba Ahmed, a més de segrestar un altre músic durant quinze dies i d'obligar la majoria d'intèrprets de rai a exiliar-se a l'antiga metròpoli, a França. Si la persecució assassina no havia començat fins ara, com un element més d'aquesta olla de pressió algeriana, també és cert que el rai és un estil de música que, per la seva condició popular, mai no ha estat ben vist pels dirigents algerians, fossin del color quin fossin.

El rai va néixer com una música popular, de carrer, en una ciutat molt pluricultural a l'oest d'Algèria, Orà. El seu port i les immenses vinyes dels colons francesos atreïen àrabs de les classes més pobres, andalusos, valencians i menorquins, des dels anys 20 i 30. Versos berbers, flautes de fusta i un tamborí es barrejen en aquest

La jovenalla magribina es deleix per ballar rai, un estil de música que barreja modernitat i tradició. Però els seus cantants han estat amenaçats de mort i, en algun cas, assassinats pels integristes.

cultiu amb instruments com ara el violí, el llaüt i l'acordió. En aquest inici de segle és l'època de les *xija*, mig vedettes mig prostitutes, que canten el pecat i els desigs més carnals davant una audiència masculina, normalment embriagada. L'ambient acostuma a ser un prostíbul, un fumador, però també un casament o alguna celebració. Només és quan gosen enregistrar aquestes cançons que són perseguides per la policia, que els requisa el material discogràfic.

Cheikha Rimitti El Ghilzania fou una de les pioneres del rai, amb les seves cançons contra la virginitat, i això que havia arribat a Orà com una beduïna que cantava la grandesa de l'islam. Allotjada en els pitjors tuguris va aprendre cançons llibertines, cants de dones per a dones, que lloaven l'home corpulent i protector. Actualment té setanta anys, però l'edat no li ha estat cap impediment per a enregistrar un disc rock-rai amb admiradors com Flea, dels Red Hot Chili Peppers. Però tornem enrere. Comencen els anys 70 i el rai, ple de referències ancestrals de *xiïkh* i *xeikhata*, integra ja

ARXIU

elements del pop europeu. Els intèrprets es fan dir *xeb*, *xaba* (noi, noia - transcrit "cheb", "chaba" en francès) i enregistren discos com xurros, sense pensar en drets comercials i d'una manera prou curiosa. Al revés de tothom, enregistren de primer la veu, cada cantant en el seu dialecte, i tot seguit el productor ornamenta el so vocal amb caixes de ritme,

Cheb Hasni va arribar a convocar 150.000 persones en un concert. L'any passat, el 29 de setembre, Hasni va ser abatut a trets.

ARXIU

sintetitzadors i els instruments que li sembla en cada cançó.

Un ritme encomanadís. Amb poc temps el rai d'Orà es va escampar per tot Algèria i el Magrib. Tot i ser una música gaire radiada, ni beneficiària d'una bona distribució, els joves de seguida se n'apoderen a través de cintes pirata i d'actuacions casolanes en casaments i bateigs. Al 1982 el rai entra per primer cop a la televisió algeriana, amb la veu de Cheb Mami. A partir d'aquí, els músics més atrevits emprendran la seva aventura particular a la capital francesa, on ràpidament seran acceptats —i llucats per les discogràfiques, que veuen en aquell moviment, incipient a Europa, un símil mediterrani del reggae jamaicà—. Dos noms entren amb força en aquest espai: Cheb Mami i Cheb Khàled. El primer es crida a files al seu país; i el segon també, però es nega a fer el servei i es queda a la ciutat del Sena. El seu segon LP, *Di, di*, serà un èxit rotund que el farà entrar en les llistes d'èxits, a cops de colze amb artistes americans i europeus de renom.

Aquests artistes de rai són, com si diguéssim, la versió laica i tolerant d'Algèria, que el jovent del país ha fet seva. Els polítics del Front d'Alliberament Nacional comencen a veure en el rai, una música que sempre havien menystingut, una eina per a contrarestar els integristes. Però abans havien empresonat cantants de rai per unes peces que criticaven el govern, tant el de Ben Bella com el de Boumediene. Pel seu cantó, el Front Islàmic de Salvació i els Grups Islàmics Armats veuen ara en el rai un seguit d'àrabs occidentalitzats, frívols i sacrílegs. I quan arriben les eleccions municipals del 91, guanyades pels

Desenes de musulmans oren en un carrer d'Algèria. Els integristes islàmics volen controlar els joves, que representen la immensa majoria de la població, i lluiten contra el rai perquè aquest estil musical, laic i desenfadat, s'adreça a la mateixa gent.

islamistes, la porta es tanca de cop als músics de rai. Embragats de música veuen, com tota la societat algeriana, que arriba un cop d'estat, el naixement de grups armats il·legals i les atrocitats en tots dos bàndols. Alguns músics ja són a França, uns altres s'afanyen a enviar-hi la família i els que es queden, en patiran les conseqüències.

En el punt de mira. El 23 de desembre del 1993 les botigues de discos algerianes van rebre un "advertiment num. 1" signat per l'Exèrcit Islàmic de Salvació (AIS), prohibint-los de vendre discos de rai sota pena de mort. Gairebé un any després queia el primer mort: Cheb Hasni. Aquest músic se sentia protegit per la seva popularitat. Hasni havia editat un centenar llarg de cassettes, algun dels quals havia arribat al milió d'exemplars venuts. A més, els seus concerts havien arribat a concentrar 150.000 persones. El 29 de setembre del 1994 Hasni era abatut a trets. La nació sencera va plorar la seva mort. Per Khàled, amic personal d'Hasni, va ser un xoc molt fort, "ell cantava l'amor, sense fer política". Encara atordits per l'assassinat, els algerians es despertaven el 15 de febrer de 1995 amb una altra mala notícia per al rai: Rachid Baba-Ahmed, gran compositor i productor, havia estat mort, a trets també. Uns anys abans res no feia pensar en una cosa semblant, malgrat petits incidents. Un dia, a final de setembre del 1987, a Orà, per tota la ciutat i els seus mercats, se sentiren les mateixes paraules d'una cançó: "L'he agafada jo i que els altres es facin fotre/ Ei, vine aquesta nit, que no s'acabarà mai./ Aquest vespre la nit es farà a casa meva./ Jo la vull bruna d'origen, no pas bronzejada". Fou el primer cop que els islamistes van exhortar els detallistes de cassettes a abaixar el volum dels aparells. Fins llavors l'enfrontament entre la música i l'integrisme religiós no havia anat més lluny. Khàled, després de la mort de Hasni, va dir: "El rai molesta el FIS. En realitat, són moltes les coses que els semblen malament. Però no per això s'ha de barrejar política i religió, ni culpar de tot els musulmans. Jo sóc musulmà i no crec que la meua religió digui que cal matar ningú". Des de fa unes setmanes circula una cinta amb una nova versió d'una cançó de Hasni, remesclada pel seu germà. El tema parlava d'una noia, i el fragment repetit "per què te'n vas?" ha estat substituït amb "per què l'heu matat?"; la cançó continua, com l'original, amb la veu de Hasni: "No sé per què, no sé per què". Si hi hagués un *ranking*, aquesta seria la cançó de més èxit actualment entre els joves magribins. Ara bé, aquests músics no són pas les primeres víctimes de l'integrisme contra la cultura. L'escriptor Tahar Djaout fou assassi-

nat el 26 de maig del 1993; el dramaturg Abdelkàder Alloua, mort a trets el 10 de març de 1994; el periodista Saïd Mekbel, abatut el 4 de desembre de 1994.

FIS i rai, un mateix públic. Si la majoria dels dirigents del FIS són diplomats per la universitat algeriana, tots els cantants de rai són d'extracció modesta i popular, i la majoria els van fer fora de l'escola ben aviat. Segons la periodista algeriana Bouziane Daoudi, "tots els algerians saben que el rai i l'islamisme s'adrecen al mateix públic, joves pobres i infants de les classes mitjanes, avui en plena davallada social. Els integristes volen controlar el futur del país i per fer-ho saben que han de controlar la joventut, perquè més

Baix, Cheb Khàled. Al costat, Malik. Els principals cantants de rai han emigrat a França, on les seves cançons han arribat a les llistes d'èxits.

del 70% dels algerians tenen menys de vint-i-cinc anys". És per això que molts especialistes en rai coincideixen a dir que assassinar Hasni va ser com un suïcidi per als fonamentalistes. L'assassí i la víctima tenen la mateixa edat, provenen dels mateixos barris pobres.

En la societat algeriana, qui no ha pres partit es mira el conflicte d'una manera expectant, sense saber qui creure's. Tanmateix, els seguidors de rai saben que els darrers ídols que queden a Algèria intentaràn de sortir-ne al més aviat possible. En aquest país queda-

ran els reportatges dels corresponals de la premsa algeriana a França i algunes emissions de les televisions franceses, captades amb antenes parabòliques, per evocar la vida internacional del rai. Cheb Mami ha rebut fa poc una carta d'una admiradora d'Alger: "Sabem que des de França no pots fer gran cosa per nos-

altres. Però, veure't a les televisions franceses, ens ajuda molt a continuar vivint".

A més del rai a Algèria hi ha un riquíssim mosaic de formes musicals, algunes d'elles també perseguides. És el cas de les poetesses berbers, que canten les delícies d'una vida sense marit. És el llegat d'unes societats matriarcals, en què era l'home tuareg qui ballava al so de percussions naturals. Com en moltes altres cultures, totes les músiques populars són plenes de contingut sexual. L'única diferència és que aquest cop el rai no es conforma amb eufemismes i va directe al gra, dient les coses pel seu nom, antagònic al puritanisme i format en i per la transgressió i la rebel·lió. Al capdavant, *rai*, en la terminologia jurídic-religiosa, significa opinió, punt de vista. Khàled explicava, fa poc, que ell rebutjava la venjança arbitrària, que no vol ser com els integristes: "Jo els diria que sóc Khàled el boig, Khàled l'alcohòlic. Però no demano venjança, simplement crido que atureu la matança, perquè volem viure".

A Barcelona, Omar és indiferent als problemes d'Algèria. És un apassionat del rai perquè, igual que el jovent del Marroc, de Tunísia o d'Algèria, escolta aquest ritme. "No m'importa gaire què diu, m'agrada com sona". Ara només espera que l'oncle vingui a visitar sa mare i, com sempre, li dugui una bossa plena de cintes noves de rai..., per continuar ballant.

Oriol Cortacans